

Stockholm 15 juli 2016

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Ersta Sköndal högskolas yttrande över

Betänkandet Palett för ett stärkt civilsamhälle (SOU 2016:13), Ku2016/00504/D

Sammanfattning

Enligt vårt förmenande är detta en välskriven SOU med fokus på uppdraget att förenkla för och hjälpa till att stärka det civila samhället som en samhällssfär i samspel med andra sfärer, inte minst den offentliga. Vi beklagar dock att frågor kring statsbidrag, avdragsrätt och andra skatte- och avgiftsfrågor inte berörs. Även om denna uteslutning ingår i direktivet menar vi att det inte går att på ett väsentligt sätt skriva om hur civilsamhällets kan stärkas utan att beröra dessa helt fundamentala frågor – helt oavsett vad direktivet påbjuder. Vi instämmer med utredningen om vikten av att belysa civilsamhällets eventuella betydelse för mångfaldsfrågor, deltagande i mottagandet av asylsökande och integration. Vi anser dock att den senaste tidens dramatiska utveckling med flyktingströmmar och asylsökande bidrar till att civilsamhällets roll och betydelse behöver analyseras och lyftas fram i ett samlat avsnitt då dessa frågor kommer påverka samhällsutvecklingen inom många områden under överskådlig framtid. I detta sammanhang beklagar vi också att utredningen i så hög grad utgår ifrån att civilsamhället kan spela en positiv roll för demokrati och social sammanhållning, snarare än att mer spänstigt förhålla sig kritisk till detta antagande och att istället lika mycket betona civilsamhällets avsevärda begränsningar som man nu understryker dess förmenta möjligheter. Vi stödjer utredningens förslag att vilja minska på hinder och rutiner vid exempelvis ansökningsförfaranden och uppföljningar. Vi är eniga med utredningen om vikten att fokusera på Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP), men vill samtidigt varna för de risker som följer med detta genom att det civila samhället med sina organisationer, verksamheter och insatser löper risk att ”förlora sin själ” och mista sin för ett demokratiskt samhälle mycket viktiga ”röst-funktion”. Vi ser det som klagörande att utredningen presenterar aktuell och relevant nationell forskning inom ämnet. Vi

vill ändå understryka att ett väsentligt tillkortakommande är bristen på internationella utblickar och jämförelser, inte minst skandinaviska. Det nationella perspektivet dominerar i alltför hög grad.

Avsnitt 3. Om det civila samhället

3.1 Det civila samhället, 3.1.1 Det civila samhällets associationsformer, 3.2 3.4 Forskning om det civila samhället. 3.5 Internationell jämförelse

Utredningen ger uttryck för en vanlig tendens att framställa civilsamhället alltför ensidigt positivt, med betoning på att det verkar för ”allmännytta” och ”gemensamma intressen”. Vi menar att detta underskattar den mån i vilken civilsamhälle-organisationer snarare är uttryck för människors försök att organisera egen- och särintressen. Denna kapacitet för att skapa intresseorganisationer med stark och tydlig röst-funktion har varit helt dominerande historiskt och in i vår samtid och bör ligga i centrum för vår förståelse av civilsamhällets grundläggande och helt legitima karaktär. Att organisationer väljer att arbeta utifrån ekonomiska principer som betonar icke-vinst betyder inte att de därför är för allmännytta eller samhällets gemensamma intressen. Vi ser det dock som positivt att den här utredningen inte faller in i ett (sedvanligt) beklagande över medborgarnas sjunkande engagemang och alla svårigheter som drabbar de ideella organisationerna.

Vi anser att det finns en brist på internationella utblickar och jämförelser i utredningen, inte minst skandinaviska. De utblickar som finns är ofta mycket korta, med undantag för referenser till EU-regler, EU-rätten samt kring upphandlingsfrågor. Givet den kris som EU idag befinner sig i och med tanke på de förhoppningar som finns på att medborgarna underifrån ska kunna skapa ett europeiskt civilsamhälle med potential att minska det demokratiska underskotten i dagens EU, lyser det internationella perspektivet med sin frånvaro.

Avsnitt 4.3.2 Mångfald inom organisationer och 5.2.7 Civilsamhällets deltagande i mottagande av asylsökande

Mot bakgrund av det omfattande flyktingmottagandet under 2015 betonar utredarna att det civila samhället har en jämförelsevis stor potential att uppträda snabbfotat och att med kort varsel utföra viktiga initiala insatser. Vi menar dock att denna förmåga inte ska överskattas, utan framstår i speciellt fördelaktig dager i jämförelse med en inte sällan trögrörlig, långsam och byråkratisk offentlig sektor. Vidare anser vi att den senaste tidens dramatiska utveckling med flyktingströmmar och asylsökande bidrar till att civilsamhällets roll och betydelse behöver analyseras

och lyftas fram i ett samlat avsnitt som visar att dessa frågor kommer påverka samhällsutvecklingen inom många områden under överskådlig framtid.

Vi menar vidare att det är en rent empirisk fråga om civilsamhället de facto kan befrämja integration och ökad social sammanhållning; det finns goda skäl att förhålla sig skeptisk till denna utsaga. Vi ställer oss också lite undrande till betoningen på att stödja mångfald givet att den stora utmaningen handlar om integration. Risken är att en naiv syn på mångfaldens primat oavsiktligt leder till ökad segregation och utanförskap. Här torde staten, den offentliga sektorn och näringslivet spela den största rollen, med civilsamhället i en mer marginell roll. Givet att skola och anställning i arbete är den huvudsakliga vägen in i det svenska samhället är civilsamhällets modesta och begränsade roll i första hand att i möjligaste mån koppla upp nyanlända, arbetslösa och ungdomar mot mer produktiva och arbetsmarknaden närstående nätverk.

Vi menar att utredningen inte tillräckligt betonar att forskningen i stora delar ställer sig skeptisk till civilsamhällets förmåga att öka social tillit och stärka social sammanhållning. Tendensen är snarare att föreningar och organisationer stärker segregering och en uppspaltning i olika subkulturer på basis av etnicitet, religiösa samfund, klass och annan grupp-tillhörighet och identitet. Detta står också i kontrast till den individualism som i övrigt kännetecknar det svenska samhällskontraktet och våra institutioner. Detta framgår också till del i utredningen men dessa insikter finns inte med i den viktiga sammanfattningen som andas en överoptimism vad gäller civilsamhällets potential för integration och social sammanhållning. Detta sagt håller vi med om att det är viktigt att stödja försök att öka mångfald inom organisationer samt att skapa kontaktytor och mötesplatser som kan leda till en större närhet till arbetsmarknaden.

Avsnitt 6. Förslag för att förbättra civilsamhällets möjligheter att delta i offentlig upphandling 6.4 *Idéburet offentligt partnerskap*

Vi stödjer utredningens vilja till att minska "krånglet" för organisationerna i en mängd olika sammanhang och därmed skapa förenklade rutiner vid ansökningsförfaranden, uppföljningar etc. Ett hinder i sammanhanget som inte alls diskuteras i utredningen är den avvaktande eller avvisande hållning som fackliga- och olika yrkesprofessioners företrädare intar och som till synes rationella ansatser tenderar att alltför ofta förbise. Vi har i linje med utredningen en positiv grundhållning till IOP (Idéburet Offentligt Partnerskap) men vill samtidigt varna för de risker som följer med detta genom att det civila samhället

med sina organisationer, verksamheter och insatser löper risk att ”förlora sin själ” och mista sin för ett demokratiskt samhälle livsviktiga ”röst-funktion”.

I detta ärende har rektor beslutat.

Föredragande: Prefekt Magnus Jegermalm, professor Lars Trägårdh, professor Lars Svedberg, Institutionen för socialvetenskap

För Ersta Sköndal högskola

Per Nilsson
Rektor